

**Kader dyslexie
Clusius College
vmbo en mbo**

Vastgesteld door de Directieraad

Datum: 16 januari 2017

Inleiding

In dit kader dyslexie is beschreven op basis van welke uitgangspunten er binnen het Clusius College ondersteuning tijdens het onderwijs aan leerlingen en studenten met dyslexie wordt gegeven. Hiernaast wordt duidelijkheid gegeven over de mogelijke faciliteiten die aan dyslectische leerlingen/studenten kunnen worden aangeboden tijdens een toets of een examen.

Aan dit kader kunnen geen rechten worden ontleend. Het geeft weer vanuit welke uitgangspunten er ondersteuning kan worden geboden binnen het onderwijs en welke faciliteiten er kunnen worden ingezet indien dyslexie is vastgesteld. Binnen de vestigingen worden op individuele basis met leerlingen en studenten afspraken gemaakt over de daadwerkelijk in te zetten ondersteuning of faciliteiten. Dit kan per leerling of student verschillen. Hierbij wordt uitgegaan wat voor de leerling of student noodzakelijk is om de belemmering die dyslexie met zich meebrengt te beperken. Voor het gebruik van faciliteiten bij een schoolexamen vmbo, een centraal examen vmbo of een centraal examen mbo zijn de jaarlijks vastgestelde richtlijnen vanuit het Ministerie van OCW, het examenreglement vmbo of het examenreglement mbo leidend.

Elke vestiging heeft intern bepaald hoe zij de ondersteuning aan leerlingen of studenten heeft georganiseerd en bij wie de leerling, ouder of student terecht kan met vragen. Deze informatie is op te vragen bij de ondersteunings- of dyslexiecoördinator van de betreffende vestiging.

Bij het geven van ondersteuning of het aanbieden van faciliteiten is er een duidelijk onderscheid tussen een vmbo leerling en een mbo student. Er wordt vanuit gegaan dat een student op het mbo in de voorgaande jaren heeft leren omgaan met zijn dyslexie en zelfstandiger te werk gaat dan een leerling op het vmbo. In het mbo wordt de verantwoordelijkheid voor het aanvragen van ondersteuning of een faciliteit dan ook specifiek bij de student gelegd.

Bij het lezen van dit kader moet het onderscheid tussen vmbo en mbo goed in het oog worden gehouden.

Wat verstaan we onder Dyslexie?

Dyslexie vormt een belangrijke belemmering om onderwijs op hun eigen niveau te kunnen volgen.

Dyslexie betekent letterlijk beperkt lezen. De Stichting Dyslexie Nederland omschrijft dyslexie als volgt: "Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau" (*Stichting Dyslexie Nederland 2008*).

Dyslexie heeft niets te maken met luiheid of intelligentie. Het rendement van extra inspanning is vaak laag, wat kan leiden tot gebrek aan zelfvertrouwen of een afname van de motivatie.

Dyslexie heeft niet alleen consequenties voor de taalvakken, maar voor alle vakken die een beroep doen op functioneel lezen en schrijven. Het is daarom belangrijk dat er tijdens de schoolloopbaan ondersteuning wordt geboden die bijdraagt tot het verminderen van de belemmering die dyslexie met zich meebrengt.

De wettelijke grondslag

De zorgplicht die een school heeft voor leerlingen en studenten met een beperking ligt verankerd in de Wet gelijke behandeling handicap en chronische ziekte.

Op grond van deze wet dient een school voor iedere leerling en student met een beperking doeltreffende aanpassingen te realiseren, tenzij dit een onevenredige belasting vormt voor de school.

Dyslexieverklaring

Alleen leerlingen of studenten waarbij dyslexie is vastgesteld middels een psychodiagnostisch onderzoek door een in Nederland geregistreerde psycholoog of orthopedagoog komen in aanmerking voor ondersteuning tijdens het onderwijs of faciliteiten tijdens toetsen en/of examens. Het onderliggende onderzoeksrapport dat bij de deskundigenverklaring behoort dient ten alle tijde te worden verstrekt aan de school.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door een daartoe bevoegde deskundige en niet door de school. De deskundige moet in ieder geval een GZ psycholoog of orthopedagoog zijn. Een remedial teacher of logopedist is niet bevoegd om een dyslexieverklaring af te geven.

Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig.

Registratie van de deskundigenverklaring in het leerlingvolgsysteem.

Voor iedere docent moet het duidelijk zijn welke leerling/student een dyslexieverklaring heeft en welke afspraken er over ondersteuning of faciliteiten zijn gemaakt. Hiertoe wordt in het leerlingvolgsysteem bij de leerling/student geregistreerd dat er een dyslexieverklaring aanwezig is en welke afspraken er zijn gemaakt over de ondersteuning en de faciliteiten.

Ondersteuning tijdens het onderwijs

Bij het geven van ondersteuning aan leerlingen in het vmbo of studenten in het mbo streven we binnen het Clusius College de volgende doelen na:

- *Dyslectische leerlingen en studenten kunnen die opleiding volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.*
- *Ze kunnen omgaan met hun dyslexie.*
- *Ze vergroten hun functionele lees- en schrijfvaardigheid, zo nodig met hulpmiddelen.*

Met behulp van onderstaande uitgangspunten voor ondersteuning wordt beoogd deze doelen te kunnen realiseren.

1. De leerling/student staat centraal bij het bepalen van de ondersteuningsbehoefte.

- Dyslexie is zo individueel gebonden dat niet elke dyslectische leerling/ student alles nodig heeft. In eerste instantie moet bepaald worden wat heeft *déze* leerling/student nodig? Heeft hij voldoende aan begrip, goed onderwijs en de algemene afspraken die op de vestiging gelden voor dyslexie? Of heeft hij daarnaast ook nog individuele ondersteuning en/of extra hulpmiddelen nodig? Deze vragen moet allereerst aan *de leerling/student zelf* worden voorgelegd om vervolgens vanuit de hulpvraag van de leerling of student ondersteuning te bieden.
- De leerling/student heeft medezeggenschap. De ondersteuning moet aansluiten bij zijn eigen doelstellingen en behoeften.

- De leerling/student is (mede)verantwoordelijk voor het welslagen van de ondersteuning. Belangrijk is dat de leerling of student zelf gemotiveerd is. De leerling/student heeft een eigen verantwoordelijkheid in hoe hij omgaat met zijn dyslexie.
 - De ondersteunings- of dyslexiecoördinator gaat samen met een leerling en de ouders of de student na, wat hij nodig heeft om zo min mogelijk hinder te ondervinden van zijn dyslexie. Hierbij zal de vestiging aangeven welke ondersteuning en faciliteiten wel of niet mogelijk zijn en worden er afspraken gemaakt over de inspanningsverplichting die door de leerling of student wordt geleverd.
2. **Een geïntegreerde aanpak;**
- Begeleiding/ondersteuning vindt zoveel mogelijk binnen de lessen plaats.
 - Een goede afstemming tussen leerling, ouders en de docent of student en docent is hierbij van belang.
 - Ondersteuning in de lessen richt zich bijv. op effectieve instructie, extra instructie, efficiënt klassenmanagement, sociaal-emotionele ondersteuning en planmatig handelen bij problemen. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat een student in het mbo zelfstandiger kan werken en heeft leren omgaan met zijn dyslexie waardoor er in mindere mate ondersteuning noodzakelijk is.
 - De gemaakte afspraken met betrekking tot ondersteuning worden beschreven bijv. in het (klasse)handelingsplan en/of in het leerlingvolgsysteem. Zo worden de afspraken over de ondersteuning en de te leveren inspanningsverplichting geborgd.
3. **Ondersteuning richt zich op wat werkt bij de leerling/student en wat een zo groot mogelijk effect heeft.**
- De ondersteuning die wordt geboden is gericht op het behalen van een maximaal resultaat voor de leerling/student met een minimale extra inspanning. Resultaat betekent voor een dyslectische leerling/student: Een voldoende halen voor een vak, overgaan naar een volgend leerjaar, een examen afleggen met een voldoende resultaat en/of voldoende voorbereid zijn op een vervolgopleiding of beroep.
 - Hierbij gekeken naar de beroepswens, deze moet haalbaar zijn gezien de belemmeringen die dyslexie met zich meebrengt. Het is de verantwoordelijkheid van de leerling/student een reële keuze te maken voor het uit te oefenen beroep gezien de belemmering die hij ondervindt door dyslexie.
 - De geboden ondersteuning moet efficiënt zijn. Dit houdt in dat een leerling die in het basisonderwijs lange tijd goede hulp gehad heeft voor spellen en bij wie is vastgesteld dat de investering niet opweegt tegen het resultaat (hardnekkigheid), in het voortgezet onderwijs niet opnieuw extra ondersteuning moet krijgen voor spelling.

vmbo

Uitgangspunten bij het aanbieden van faciliteiten in het vmbo

- Bij het aanbieden van een faciliteit wordt artikel 55 Eindexamenbesluit vo als uitgangspunt genomen:
Een doeltreffende faciliteit compenseert of reduceert de belemmering, waardoor de leerling in staat wordt gesteld te laten zien dat hij aan de eisen die de opleiding aan hem stelt voldoet. De geboden faciliteit neemt niet de eisen waaraan de leerling moet voldoen weg (art. 55 Eindexamenbesluit vo).
- Het aanbieden van bepaalde faciliteiten kunnen in de onderbouw voor leerlingen van belang zijn (bijv. gebruik van een spellingskaart of afwijkende beoordeling op spelling), maar mogen niet worden aangeboden tijdens de schoolexamenperiode (in leerjaar 3 en 4) en het centraal examen. Gewenning aan een faciliteit moet worden

voorkomen en afspraken over de afbouw van het gebruik van een faciliteit moet worden afgestemd met de leerling en de ouders.

- Van belang is dat de leerling geïnformeerd is over de toegestane faciliteiten bij het schoolexamen en het centraal examen en hier zo goed mogelijk op wordt voorbereid.

Faciliteiten in de onderbouw vmbo (leerjaar 1 en 2)

Een vestiging bepaalt welke faciliteiten er worden aangeboden tijdens de les en toetsen in de onderbouw. Hieronder volgt een opsomming van mogelijke faciliteiten die kunnen worden ingezet. Over de in te zetten faciliteiten worden individuele afspraken gemaakt met leerlingen en ouders. De faciliteiten kunnen dus per leerling verschillend zijn.

Mogelijke faciliteiten die tijdens de les kunnen worden ingezet zijn:

- Gebruikmaken van een computer met spellingscontrole.
- Auditieve ondersteuning. Het gebruikmaken van voorleessoftware (L2S).
- Voorbereiden leesbeurten.
- Het gebruik van een spellingskaart.
- Het gebruik van een woordenboek.

Mogelijke faciliteiten die tijdens toetsen kunnen worden toegekend:

- Extra tijd (maximaal 30 minuten in verhouding tot het gevraagde leeswerk).
- Lettertype toets in Arial 12 punts.
- Gebruikmaken van een computer met spellingscontrole.
- Auditieve ondersteuning bij toetsen. Het gebruikmaken van voorleessoftware (L2S).
- Het gebruik van een spellingskaart.
- Het gebruik van een woordenboek.
- Aangepaste beoordeling van een toets (met name spelling).

Faciliteiten in de bovenbouw (leerjaar 3 en 4)

Om in aanmerking te kunnen komen voor een faciliteit tijdens het schoolexamen en het Centraal Examen moet een leerling worden aangemeld bij Inspectie voor onderwijs. De VEC vmbo verricht deze aanmeldingen op basis van de aanwezige dyslexieverklaring.

In het vmbo beslist de VEC (vestigingsexamencommissie) bij welke schoolexamens bepaalde faciliteiten zijn toegestaan en welke faciliteiten-op grond van de dyslexieverklaring- worden toegekend aan een leerling. Faciliteiten tijdens het Schoolexamen kunnen bestaan uit:

Extra tijd

Verklanking door middel van het programma L2S

Spellingscontrole

Extra tijd

Het toekennen van extra tijd (maximaal 30 minuten in verhouding tot het gevraagde leeswerk) is op grond van een dyslexieverklaring bij alle Schoolexamentoetsen toegestaan.

Verklanking

Verklanking van een schoolexamen wordt alleen aangeboden als er veel leeswerk voorkomt in het schoolexamen, dit kan per vak verschillend zijn. Bij verklanking van de schoolexamens wordt gebruik gemaakt van L2S. Het voorlezen van een schoolexamen door een voorleeshulp is niet toegestaan.

Om voor verklanking bij het schoolexamen in aanmerking te kunnen komen dient expliciet in de dyslexieverklaring te zijn aangegeven dat een leerling hier baat bij heeft.

Indien dit niet in de verklaring is aangegeven, maar tijdens het onderwijs is duidelijk geworden dat de leerling hier wel baat bij heeft en de leerling heeft aangegeven hier gebruik van te willen maken, dan dient de vestiging de noodzaak voor de leerling middels een interne procedure vast te stellen. Op basis van het dossier van de leerling kan door een interne orthopedagoog of psycholoog aangegeven worden of verklanking voor de leerling van belang is om de belemmering te verminderen. Dit geeft voldoende onderbouwing voor toekenning van verklanking bij het Schoolexamen en het Centraal Examen vmbo.

Spellingscontrole

Het gebruik van spellingscontrole kan op basis van de dyslexieverklaring worden toegekend bij een Schoolexamen. De VEC vmbo beslist hierover. Indien in het schoolexamen bijvoorbeeld expliciet spelling wordt getoetst kan er door de VEC vmbo worden besloten dat spellingscontrole tijdens dit schoolexamen niet is toegestaan.

De faciliteiten die beschikbaar zijn bij het Centraal Examen vmbo

Elk schooljaar bepaalt het Ministerie van OCW welke faciliteiten beschikbaar zijn bij het Centraal Examen. Dit kan per vak verschillend zijn.

In het vmbo geldt de jaarlijks door het CvTE vastgestelde Brochure: Kandidaten met een beperkingen de september- en maartmededeling als grondslag voor het toekennen van aanpassingen bij een schoolexamen of centraal examen in het vmbo. De brochure en de mededelingen zijn te vinden op www.examenblad.nl

Extra tijd (maximaal 30 minuten)

Het geven van extra tijd is bij alle vakken van het Centraal Examen op basis van een dyslexieverklaring toegestaan.

Verklanking

Verklanking van het Centraal Examen is bij de papieren examens voor bepaalde vakken mogelijk via de Daisyspeler. Voor de digitale examens zijn er -voor bepaalde vakken- dyslexievarianten beschikbaar die voorzien zijn van een digitale voorleesfunctie. Het laten voorlezen van een centraal examen door een voorleeshulp is niet toegestaan.

Om in aanmerking te kunnen komen voor verklanking van een Centraal Examen dient dit door het Ministerie van OCW te zijn toegestaan. In de dyslexieverklaring moet zijn opgenomen dat de leerling baat heeft bij verklanking, hiernaast moet tijdens de schoolexamenperiode ook verklanking ingezet zijn, zodat is aangetoond dat de leerling hier baat bij heeft.

Spellingscontrole

Het Ministerie van OCW bepaalt elk jaar of het gebruik van spellingscontrole is toegestaan bij het Centraal Examen. Dit kan per vak verschillend zijn.

MBO

Uitgangspunten bij het aanbieden van faciliteiten in het mbo

- De verantwoordelijkheid ligt bij de student
- Van de student wordt verwacht dat hij heeft leren omgaan met zijn dyslexie en hierin zelfredzaam is.
- De student dient zelf een aanvraag in voor een faciliteit tijdens de les of examens.

Het toekennen van extra faciliteiten tijdens het onderwijs en examens zijn voor een mbo student strenger dan voor een leerling in het vmbo. Een mbo student moet zelf actief een

aanvraag indienen die per keer wordt beoordeeld door de ondersteuningscoördinator en vestigingsexamencommissie (VEC mbo). Dit houdt in dat een aanvraag voor bijvoorbeeld verklanking van een examen in het mbo ondanks een dyslexieverklaring waarin dit genoemd is, niet altijd gehonoreerd wordt. Hierbij speelt het advies van de vakdocent een belangrijke rol. Indien een faciliteit niet nodig blijkt in de les, dan wordt dit door de VEC mbo meegenomen in het besluit om een faciliteit wel/niet toe te kennen. Per examen wordt bekeken of het toestaan van een faciliteit wenselijk en ook mogelijk is.

Indien een student in het mbo op basis van zijn dyslexieverklaring in aanmerking wenst te komen voor extra tijd bij het examen dan dient een student dit altijd zelf -voorzien van een gemotiveerde aanvraag- in bij de VEC mbo.

Voorwaarden voor de aanvraag van een faciliteit bij een examen mbo:

1. Een officieel erkende dyslexieverklaring.
2. Een beoordeling van de aanvraag door de ondersteuningscoördinator. In de beoordeling wordt meegenomen of er tijdens het reguliere onderwijs is gewerkt met extra tijd, indien dit niet het geval is dan wordt dit ook niet tijdens een examen toegestaan (m.a.w. er dient een 'voorgeschiedenis' te zijn).
3. In alle gevallen beslist de vestigingsexamencommissie mbo (VEC mbo) op basis van deze informatie, of extra tijd wordt toegestaan tijdens het examen. Hierbij raadpleegt de VEC mbo de ondersteuningscoördinator en docent/coach.

Voor een uitgebreide toelichting per beperking in het mbo, zie: Special Needs Special te vinden op www.examenbladmbo.nl Dit overzicht wordt elk schooljaar vernieuwd.

Bijlage: Tips voor de vmbo leerling

Tijdens de les:

- Zorg voor goede aantekeningen of kopieer aantekeningen van een andere leerling.
- Schrijf het huiswerk goed op.
- Vraag om hulp.
- Zoek een plaats in de klas zodanig dat je je goed kunt concentreren.

Huiswerk:

- Plan je huiswerk.
- Verdeel je tijd, leer als het kan niet twee talen op dezelfde dag.
- Vraag om software die bij de methode horen.
- Maak gebruik van WRTS voor het leren van woordjes.
- Lees de tekst opnieuw als je niet weet wat er staat, gebruik een leesvenster.
- Maak gebruik van schema's, aantekeningen tijdens het huiswerk.

Bij toetsing:

- Neem de tijd.
- Lees rustig.
- Controleer je werk.